

MĀCĪŠANA UN MĀCĪŠANĀS AUGSTSKOLĀ *Teaching and Learning in Higher Education*

**Diāna Liepa
Ausma Špona**

Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija

Abstract. *The aim of the article is development of structure of experience for the improvement of students' learning experience. The research provides an explanation of models used in the process of language acquisition, it reflects the historical development of methodology, and it explores the student as a special subject of study work – an active person, performer of an activity. The process of foreign language acquisition is based on the attitude to the student as an active subject of this process. The process of language acquisition stimulates the students' ability to use the foreign language in various situations of life. Research Methods* Theoretical methods: analysis of scientific and methodological literature, modelling. Empirical research methods: methods of data acquisition – observation, experimenting, analysis. **The research is based** at the Riga Teacher Training and Educational Management Academy RTTEMA Pre-School and Primary School Teacher programmes. **Keywords:** teaching, learning, subject, object, content, values.

Ievads Introduction

Mācīšanās un mācīšanas skaidrojums dažādās didaktiskajās sistēmās (mācību teorijās) ir atšķirīgs un ir saistīts ar cilvēka būtības filozofisko izpratni. Esošo teoriju pamatā ir vajadzības, pieredze, eksperiments un ciklisks process, kas arvien sākas no jauna. Taču mācīšanās būtība ir daudz plašāk saprotams jēdziens, kas saistīts ar apgūto zināšanu, prasmju, iegūto attieksmju un vērtību izmantošanas nepieciešamību praksē. Mācīšanās ir eksperimentāla, taču eksistenciālā ietvarā (Jarvis, 2004:93). Starp Pirmo un Otro pasaules karu radusies eksistenciālisma filozofija. Tā meklē atbildes uz jautājumiem, kas saistīti ar personiskās dzīves jēgu, cilvēka būtību un vietu šai pasaulē. Priekšplānā tiek izvirzīts jautājums par cilvēka sociāli tikumiskām problemātikām. Eksistenciālisti cenšas apgaismot cilvēka brīvības situāciju – stāvokli, kad viņš uz savu risku un atbildību veic noteiktas darbības, rīkojas, izšķiras, izvēlas u.tml., kad viņš pats ir labā, tikumiskā vienīgais avots, nesējs, realizētājs un apliecinātājs. K.Jasperss ievieš jēdzienu „robežsituācija”. Tā ir situācija pirms cilvēka fiziskās, intelektuālās vai morālās bojāejas. Šādā brīdī viss, kas veidojis cilvēka dzīves saturu ikdienā, kļūst nenozīmīgs un ir jāatklājas viņa dzīves dziļākajai jēgai. Robežsituācija paceļ cilvēku pāri savai tiešai apkārtnei un noved brīvības stāvoklī, kad nepieciešams apstiprināt vai noliegt, pieņemt vai nepieņemt esamību. Šajā brīdī atklājas eksistence, kuru nav iespējams izteikt ar terminiem, bet kuru var tikai eksistenciāli izgaismot. Eksistenciālismā termins „nāve” ir norādošs – tas liek atcerēties, ka cilvēks ir mirstīgs, ka dzīves process ir neatgriezenisks un tieši tāpēc nevar atlikt uz ilgāku

laiku būt godīgam, paust savu brīvību, demonstrēt tikumību. K.Jaspers uzskata, ka cilvēku mērķis ir viens – iegūt neatkarību no ārējās pasaules, darboties šajā pasaulē, bet nepakļauties tai. Zinātnieks raksturojot mūsu laikmetu secina, ka tas ir politisku un tehnisku sasniegumu laiks, bet ne mūžīgu vērtību radīšanas laiks. Salīdzinot ar Sokrata, Konfūcija, Budas laikmetu, mūsdienas vairāk līdzinās tam cilvēces attīstības posmam, kad tika izgudroti darbarīki un pieradināti mājlopi (Ясперс, 1991:154).

„Mācīšanās piedāvā inovatīvu audzināšanas ceļu – tāda cilvēka audzināšanu, kas spēš nevis raudzīties uz dzīvi iepriekšējo paaudžu acīm, bet gan veidot pasauli labāku, daudzveidīgāku un cilvēciskāku” (I.Maslo, 2006:39).

Pētījuma mērķis: pieredzes struktūras modeļa izveide studentu mācīšanās pieredzes pilnveidošanai.

Pētījuma metodes:

- teorētiskās metodes: zinātniskās, metodiskās literatūras analīze, esošās prakses analīze, modelēšana;
- empīriskās metodes: datu ieguves metodes – novērošana, aptaujas, pārrunas, eksperiments.

Mācīšanas un mācīšanās raksturojums *Characterization of teaching and learning*

Izglītības psiholoģiski pedagoģisko teoriju analīze ļauj secināt, ka pastāv divas galvenās mācīšanas un mācīšanās pamatkonceptijas: monsubjekta eksternālistiskā un monsubjekta internālistiskā (Čehlovs, 2008:15). Eksternālistiskā koncepcija aplūko cilvēka attīstību kā ārēji nosacīta procesa veidošanos, kas īstenojas ar sociālās vides palīdzību. Piemēram, Skinnera teorijas pamatā ir uzvedības ietekme uz mācīšanos un mācīšanu. Svarīga ir informācija par to, kas jādara, un uzslava par padarīto (Skinner, 1974). Eksternālistiskā koncepcija realizējas klasiskajā modelī. Klasiskā modeļa pamatā ir izpratne par to, ka cilvēka attīstība ir ārēji nosacīta un tiek realizēta ar sociālās vides palīdzību. Mācīšanās un mācīšanas centrā ir apgūstamais studiju kurss. Šī modeļa aizsākumi rodami jau 11. gadsimtā, kad viduslaiku filozofijā uzmanība tika pievērsta Aristoteļa formālajai loģikai. Mācīšanās pamatā bija definīciju iekalšana, kas bieži vien tika ietvertas jautājumu un atbilžu formā un izslēdza iespēju patstāvīgi domāt. Šāda pieeja nozīmē mērķtiecīgu, subjektīvi orientētu mācīšanos un mācīšanu. „Izglītības praksē joprojām dominē tradicionālais audzināšanas ceļš, kas mācīšanos saprot kā paaudžu zināšanu, prasmju un attieksmju secīgu pārmantošanu. Tas balstās uz kognitīvisma, biheiviorisma un pragmatisma teorijām. Kognitīvisma teoriju izpratnē mācīšanās ir zināšanu apguves prāta darbība. Biheiviorisma teorija sniedz zināšanas par vingrinājumu būtību. Pragmatisma teorija sniedz izpratni par to, kā iepriekšējo paaudžu uzkrāto zināšanu reproducēšanas un producēšanas procesā cilvēks attīsta savas prasmes jaunās līdzīgās situācijās” (Maslo, 2006:39).

Internālistiskā izglītības koncepcija cilvēka attīstību aplūko kā autonomu procesu saistībā ar bioloģiskajām pārmantojamības programmām, kas aktualizē dažādas cilvēka iekšējās vajadzības (Čehlovs, 2008:16). Monosubjekta internālistiskā koncepcija realizējas humānajā modelī. Humānais modelis pamatojas uz izpratni par cilvēka attīstību kā autonomu procesu, aktualizē indivīda vajadzības, spējas, iespējas. Satura apguve tiek saistīta ar cilvēka attīstības līmeni. Saskaņā ar šo modeli, mācīšanās un mācīšana vērsta uz cilvēka personības attīstīšanu, kurš ir mācību subjekts. Humānās pedagoģijas ideju aizsākums rodams jau apgaismības laikmeta kultūrā. Tā Franču apgaismotājs, filozofs Mišels de Montēns (1533–1592) savus uzskatus pauž „Esejās” (3. daļa, 1580:88). Autora uzmanības centrā ir „zinātne par cilvēku”. Mišels de Montēns līdzīgi Sokratam uzskata, ka vispirms katram cilvēkam ir jāizzina pašam sevi. „Kas sevi pazīst, tas vairs neuzskata svešu darāmo par savu. Viņš vairāk par visu mīl un attīsta sevi, atsakās no liekām nodarbībām un nederīgām pārdomām” (Mišels de Montēns, 1981:25). Mišels de Montēns uzskata, ka jāmacās ir nevis konkrētas atziņas, bet gan lietu būtības izpratne. „Lai skolotājs prasa no skolēniem nevis stundā teikto vārdu atcerēšanos, bet to jēgu un būtību” (Mišels de Montēns, 1981:123). Saskaņā ar filozofa uzskatiem, nepieciešams, lai iemācītais kļūtu par skolēnu īpašumu. Galvenais audzināšanas mērķis – personības veidošanās. „Mēs nopūlamies, lai noslogotu atmiņu, bet prātu un sirdsapziņu atstājam tukšu” (Mišels de Montēns, 1580, 1981:107). Cilvēka mācīšanās un attīstības savstarpējās sakarības ir viena no svarīgākajām pedagoģiskās psiholoģijas problēmām. Personības attīstība nebeidzas visas dzīves laikā, mainās tās virzieni, raksturs, īpašības. Attīstības galvenās iezīmes ir neatgriezeniskums, nevienmērība, iepriekš iegūtā un jaunā mainības vienotība (Зимняя, 2002:60). Pastāv dažādi viedokļi par saistību starp mācīšanos un attīstību. Saskaņā ar vienu no tiem mācīšanās ir attīstība. Mācīšanās nozīme garīgajā attīstībā vispirms izpaužas caur apgūstamo saturu, no kura tiek atvasinātas mācību organizācijas metodes vai veidi. Mācīšanās var kļūt par attīstības galveno faktoru, reālu iespēju katram pašam ietekmēt savu attīstību. Cilvēka individuālās pieredzes iegūšana sociālā vidē, mācību iestādēs ir sarežģīts attīstības, mācību un audzināšanas mijiedarbības rezultāts.

Individuāla pieeja tiek formulēta 90. gadu vidū. Tā nozīmē, ka, organizējot studiju procesu, tiek apzināti un ņemti vērā studentu mācīšanās motīvi, mērķi, neatkārtojamais psiholoģiskais raksturs un students kā personība. Izmantojot šo pieeju, students piedalās mācību mērķa un uzdevumu noteikšanā, mācību satura un mācību līdzekļu izvēlē. Studiju procesā maksimāli tiek ņemts vērā studentu nacionālās, dzimuma, vecuma, individuāli psiholoģiskā un sabiedriskā stāvokļa raksturojums.

Pamatojoties uz ideju par to, ka studijas ir vērstas uz šīs darbības subjekta attīstību un pašattīstību, radās jautājums par individuālās ietekmēšanas pieejas divējādo virzienu: no pedagoga un no studenta pozīcijas (Зимняя, 2002:76). Individuālās pieejas pamatus psiholoģijā veidojuši L.Vigotska, A.Leontjeva,

L.Rubinšteina u.c. darbi. Personība tiek analizēta kā darbības subjekts, kas pats, veidojoties darbībā un saskarsmē ar citiem cilvēkiem, nosaka šīs darbības un saskarsmes raksturu.

„Mācīšanās vienmēr noris pirmajā personā. Centrā atrodas persona, kas pamatoti un ar nolūku mācās. No šīs personas viedokļa tiek analizēta mācīšanās darbība” (Helds, 2006:32). Esošās pedagoģijas teorijas izvirza divus galvenos attiecību veidus: pirmajā variantā pedagogs ietekmē studentu, otrajā variantā pedagogs un students sadarbojas. Līdz ar to pedagogs un students, kas mācās, tiek uztverti kā līdztiesīgi subjekti.

Pedagoģiskie modeļi *Pedagogical models*

Saskaņā ar to, ka **objekts** ir ārējās pasaules priekšmets, kas pastāv ārpus cilvēka apziņas un neatkarīgi no tās, bet **subjekts** ir ar apziņu apveltīta būtne (cilvēks), kas izzina īstenību, rīkojas un iedarbojas uz īstenības objektiem, var secināt, ka pedagoģijā pastāv viena veida attiecības – **subjektu attiecības**. Atšķirības vērojamas dažādos attiecību un mijiedarbības veidos starp skolēnu un skolotāju, skolēnu un skolēnu, studentu un studentu, studentu un docētāju. Personu savstarpējā ietekmēšanās rada noteiktu attiecību modeli un pārmaiņas šo personu mērķos, motīvos, attieksmēs un rīcībā. Tībingenes Universitātes profesors J.Helds mācīšanos iedala ekspansīvajā un defensīvajā. Ja cilvēks mācās, lai uzlabotu dzīves kvalitāti, tā ir ekspansīvā mācīšanās. Mācīšanās, kas norisinās citu cilvēku ietekmē, tiek saukta par defensīvu mācīšanos (Helds, 2006:33).

Mācīšanās uzdevums ir piemērotas metodes atrašana mācību priekšmetam un personai, kas mācās. Mācīšanās subjektam nav noteikti jāizmanto piedāvātās mācīšanās teorijas, bet var tikt attīstītas savas mācīšanās metodes un paņēmieni. Katram, kas mācās, pašam ir jānoskaidro savu interešu un attīstības virziens. Personības attīstībā ir svarīgi, lai cilvēks pats būtu noteicis savas intereses un tām sekotu.

Ekspansīvā mācīšanās nozīmē koncentrēšanos uz mācīšanās subjektu, kas pats ir ieinteresēts mācību gaitā un sasniegumos. Pedagoga uzdevums ir noteikt mācīšanās priekšnosacījumus un metodes no studentu perspektīvas, tikai tad tiek veicināta mācīšanās.

Svešvalodu studijās tiek izmantoti dažādi pedagoģiskie modeļi, tomēr neviens modelis nav pilnīgs. Studijas ir pārāk apjomīgs process, lai to izsmēloši varētu izskaidrot ar viena didaktiskā modeļa palīdzību. Pedagoģi integrē vairākus modeļus atkarībā no studiju kursa, temata, auditorija. Izpratne par mācīšanās un mācīšanas modeļiem veicina studiju darba pilnveidošanos.

Studiju modeļu pamatā ir attiecības starp pedagoģu, studentiem un studiju saturu. Svešvalodas studijās izmantojamus modeļus var iedalīt četrās galvenajās grupās:

- studiju modelis, kurā studiju saturu nosaka pedagogs;
- studiju modelis, kurā studiju satura izvēle atkarīga no studentiem;
- studiju modelis, kurā studiju satura izvēle atkarīga no studenta un pedagoga kopējas darbības;
- studiju modelis, kurā studiju saturu nosaka tā sabiedriskā aktualitāte.

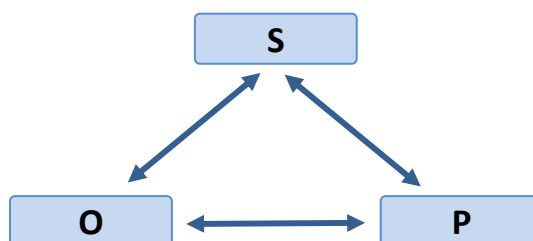
Modeļu raksturojumā svarīgi ir izprast satura izvēles nosacījumus. Tradicionālais modelis raksturīgs ar to, ka mācību procesā izmantojamo saturu nosaka pedagogs, saskaņojot to ar mācību programmām un plāniem. Tradicionālā modeļa mērķis ir sniegt zināšanas, taču netiek pievērsta uzmanība to praktiskās izmantošanas iespējai, kā arī studentu personības izaugsmei (1.att.).

1.attēls. Tradicionālais studiju modelis
Figure 1. The traditional study model

Mūsdienīgs mācīšanas un mācīšanās modelis (2.att.) pamatojas uz ideju par to, ka docētājs un students ir līdztiesīgi partneri, svarīgākā mācību procesā ir mācīšanās, nevis mācīšana.

S (students – subjekts), O (saturis – objekts), P (pedagogs – subjekts).

2.attēls. Docētāja un studentu sadarbība
Figure 2. Collaboration of the lecturer and students

Studiju saturu un darba veidu izvēlas pedagogs saskaņā ar studentu izpēti. Gan docētājs, gan studenti aktīvi piedalās studiju procesā. Docētājs veido tādu vidi, lai studenti uzdrošinātos uzņemties arvien jaunu un grūtāku problēmu risināšanu. Tiek veicināta iniciatīva, patstāvība, sadarbība, interese, tāpēc svarīga ir pedagoga personība, viņa ieinteresētība darbā ar studentu, spēja aizraut. Studijās tiek izmantoti grupu darbi, projekta metode, pāru darbs. Studijas notiek mijiedarbībā starp pedagogu, studentu un studiju saturu. Saturam būtu jāattiecas uz katru no studentiem, vajadzētu būt nozīmīgam katram no viņiem. Studiju procesā svarīga ir studenta personība. Saturs ir saistīts ar studenta dzīves un mācību pieredzi. Studiju procesa organizācija un satura

izvēle notiek, pamatojoties uz katra studenta vajadzību un interešu izpēti, virzītu uz profesijas apguvi, veicinot viņu pašu apzinātu un ieinteresētu aktivitāti.

Mūsdienu augstskolās docētāju un studentu sadarbība, tās organizēšanas metodika ir kļuvusi par aktuālu pedagoģijas teorijas un prakses problēmu

Mācīšanās pieredze *Learning experience*

Izziņas teorijā un didaktikā 17.gs. nozīmīgas ir F.Bēkona un J.A.Komenska idejas.

F.Bēkona mērķis ir izveidot visām zinātņu nozarēm derīgu izziņas metodi. Savos meklējumos viņš nonāk līdz empīrismam (pats to neatzīstot), par zināšanu avotu uzskatot vērojumu, pieredzi, eksperimentu, un atzīst, ka, apkopojot faktus, var iegūt noteiktu likumību. F. Bēkons izveidoja induktīvo metodi. „Zinības pilnīgo iedabu, bet pašas tās pilnīgojas no pieredzes, jo dabas dotās iespējas līdzinās savvaļas augiem, kurus vajag kopt, balstoties uz zinātņu atziņām. Savukārt nodarbošanās ar zinībām pati par sevi patiešām dod atziņas, kas ir pārlietu vispārīgas, ja vien tās neierobežo ar pieredzi” (Bēkons, 1620, 1989:275).

Dažādu personības īpašību attīstība iespējama, ja tiek nodrošināta šo īpašību izpausme un veicināšana. Tā kā nepastāv viena pilnvērtīga metode, tikai atbilstošu mācību metožu un organizācijas formu izvēle var veicināt pilnvērtīgas personības attīstību. Mācību metodēm un organizācijas formām augstskolā būtu jāklūst daudzveidīgākām, lai studiju procesā tiktu veicināta studentu pašierosme, patstāvība, griba, mērķtiecība, aktivitāte.

„Lasīšana dara cilvēku zinošu, saruna – attapīgu, bet paradums pierakstīt – precīzu. Un tāpēc tam, kurš maz raksta, katrā ziņā ir vajadzīga laba atmiņa; tam, kurš maz vingrinās sarunā, katrā ziņā jābūt apķērīgam, un tam, kurš maz lasa, katrā ziņā jābūt ļoti viltīgam, lai izliktos zinām to, ko viņš īstenībā nezina” (Bēkons, 1620, 1989:275).

„Nē, cilvēkiem nepiemīt tāds garīgs traucēklis, kuru nevarētu izlabot, atbilstoši vingrinoties” (Bēkons, 1620, 1989:275).

J.A.Komenskis metodes būtību pauž mācību procesa salīdzināšanā ar dabas procesiem. Mācīšanās ir ievērojama lietu dabiskā kārtība.

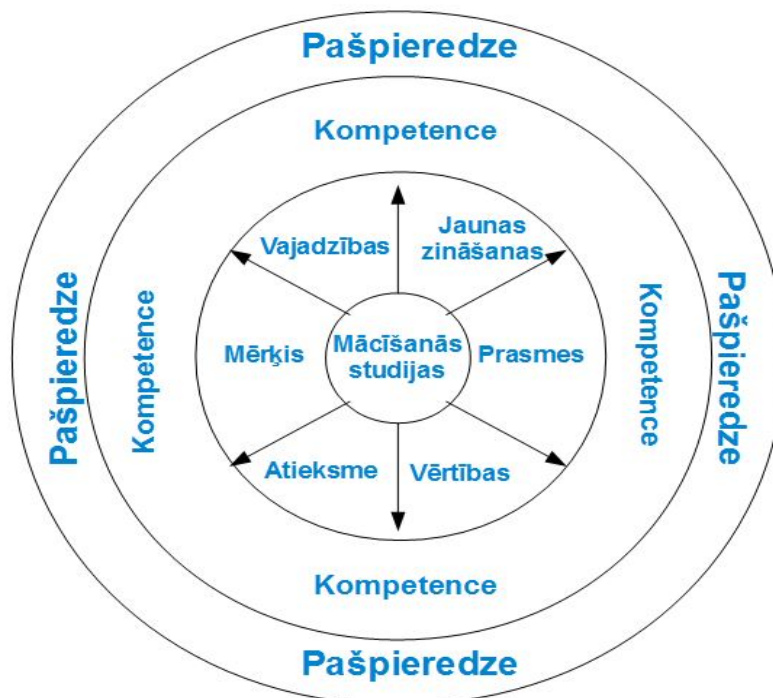
„Katram mācīšanās priekšmetam atbilst sava mācīšanās metode. Piemērotas metodes atrašana priekšmetam un personai ir īpašs mācīšanās uzdevums. Tā rodas darbības problēma, kuru var atrisināt, tikai mācoties. Mācīšanās subjekts var, bet viņam nav jāizmanto piedāvātās speciālās didaktikas vai psiholoģijas mācīšanās teorijas. Tikpat labi var tikt attīstītas arī savas mācīšanās metodes un metodiskie paņēmieni” (Helds, 2006:34).

Ja studentiem tiek dota izvēle mācīšanās saturā un metožu izmantošanā, pilnveidojas viņu spējas pašiem regulēt savu mācīšanos un darboties pašatbildīgi. Tas iespējams, ja pedagogs apzinās un nodrošina mācīšanās

pašregulāciju un kritiskās refleksijas iespēju. Noteicošās svešvalodas mācīšanās ir nevis valodas spējas, bet mērķtiecīga, personiski nozīmīga mācīšanās, mācīšanās pašregulācija un mācīšanās refleksīvais raksturs (Maslo, 2006:107).

Svešvalodu studiju modeļa pamatā ir pieaugušo svešvalodas mācīšanās pašpiederzes pilnveidošana (personas darbībā praktiski apgūto kompetenču – prasmju, zināšanu, vērtību, attieksmju – kopumu) atbilstoši lietošanas vajadzībām (3.att.).

Mācīšanās pieredzi svarīgi akcentēt tādēļ, ka mācīšanās procesā, integrējoties subjektīviem personības komponentiem (mērķiem, vajadzībām, attieksmēm, prasmēm, zināšanām), veidojas personības kompetence. Atkarībā no studentu vecuma veidojas mācīšanās kompetence, profesionālās darbības kompetence, dzīves darbības kompetence. Kompetenci lietojot, rodas jauna pašpiederze.

3. attēls. Pieredzes struktūra
Figure 3. Structure of experience

Rezultāti Results

Balstoties uz veseluma pieeju valodas apguvē, sadarbības un līdzdalības principu ievērošanu visos studiju kursa plānošanas un realizēšanas posmos, attieksmi pret studentu kā aktīvu studiju procesa subjektu, plānots, organizēts un realizēts studiju kurss angļu valodā programmā „Lietišķā svešvaloda” (1.tab.). Darbības pētīšanai izmantota darbības vērošanas metode. Pētījuma pirmajā un otrajā posmā, vērojot grupu, bija manāms, ka studentu interese par svešvalodas apguvi un tās prasmju pilnveidošanu ir ļoti liela. Pēc pieredzes apmaiņas varēja

secināt, ka studenti par integrētu valodas prasmju apguvi iepriekš neko nav dzirdējuši. Valodas apguvi viņi saista katrs ar savu iepriekšējo mācību pašpieredzi, tāpēc viedokļi ir ļoti atšķirīgi. Valodu apguve pārsvarā izprasta kā regulāra valodas lietojuma un lasīšanas – tulkošanas uzdevumu izpilde. Daļa studentu bija nobijušies no prasībām angļu valodas pārbaudījumos, jo uzskatīja, ka viņu valodas prasmju līmenis ir pārāk zems. Pēc pirmās nodarbības, kurā tika veikts valodas prasmju apguves pašnovērtējums, izskaidrota studiju procesa organizēšana un prasības, studentu attieksme mainījās. Svarīgākā nozīme studentu attieksmes maiņā bija izpratnei par to, ka vērtējošā darbība (paša un citu vērtējums) nodrošina savas izaugsmes salīdzināšanu. Trešajā pētījumā posmā varēja manīt, ka studenti studiju kursa plānošanā, mērķu un uzdevumu izvirzīšanā un satura atlasē piedalās pirmo reizi. Viņiem bija skaidrs, kāpēc tas tiek darīts, taču trūka praktisko iemaņu savas darbības plānošanā. Darbā ar satura atlasīšanu noskaidrojās, ka studentus vairāk interesē prasmes praktiski lietot valodu dažādās ikdienas situācijās, kā arī spēt uzstāties ar prezentācijām par profesionāliem jautājumiem un diskutēt par tiem. Pamatojoties uz pētījuma pirmajā un otrajā posmā gūtajiem rezultātiem, studenti izvēlējās studiju pamatliteratūru atbilstoši valodas prasmju apguves līmenim. 10 studentu izvēlējās studiju literatūru *Preintermediate* līmenī, un seši studenti deva priekšroku studiju literatūrai *Intermediate* līmenī.

Angļu valodas prasmju apguves līmeņus, izmantojot pašnovērtējumu, noteica 16 studentu.

Atbilstoši izvēlētajiem tematiem un pamatliteratūrā apkopotajiem materiāliem docētājam bija jā sagatavo dažādu veidu attēli, audioteksti un citi materiāli. Katram teksta veidam bija piemērojami un izstrādājami noteikti uzdevumi, lai studenti tos varētu izvēlēties ne tikai atbilstoši savām interesēm, bet arī spējām. Darba veikšanai docētājam bija jāvelta daudz laika un pūļu, jo materiālu sagatavošana vēl ne visur ir centralizēta. Materiāli nav apkopoti kopējās datubāzēs tā, lai docētājs un students varētu sev izvēlēties piemērotākos. Studenti izvēlējās darboties grupās, pāros, izmantot lomu spēles, profesionālo tekstu lasīšanu un prezentācijas, patstāvīgos darbus. Regulāri tika veikta studentu vērtēšana un pašnovērtēšana. Kopīgi tika izvēlēti patstāvīgo darbu temati, sadalīti starp grupas locekļiem un vēlāk grupās prezentēti, kur pēc pašu izveidotiem kritērijiem tika arī novērtēti. Studentu darbība vērtēšanas kritēriju izstrādē, tematu izvēlē un sadalē, kā arī vērtēšanā ievērojami palielināja viņu atbildības izjūtu un disciplinētību. Studentu pašu veiktais vērtējums vienmēr bija objektīvs un pamatots.

Docētāja un studentu sadarbība svešvalodas studijās
Lecturer's and students' collaboration during foreign language studies

Darbības posmi	
1. Valodas apguves un mācīšanās pieredzes aktualizēšana	
Docētāja darbība	Iepazīšanās, uzdevumu izskaidrošana, konsultēšana, pašnovērtēšanas un vērtēšanas kritēriju izskaidrošana
Studentu darbība (16 studentu)	Darbs grupās, iepazīšanās, svešvalodas apguves un mācīšanās pieredzes apzināšana un vispārināšana, darbs ar tekstiem par valodas apguvi, pieredzes aktualizēšana.
Rezultāti	Svešvalodas apguves subjektīvo un objektīvo vajadzību un prioritāšu noteikšana
Vērojumi	Studenti pirmo reizi tiek iesaistīti diskusijā par valodas apguvi, izprot jautājuma būtību, dalās pieredzē, izprot pieredzes aktualizēšanas nepieciešamību. Aktīvi iesaistās darbībā, apzinot paši savas un grupas vajadzības, darbojas ieinteresēti, neviens nejūtas neiederīgs
2. Plānošana, mērķu, uzdevumu izvirzīšana, satura atlase, studiju kursa apraksta veidošana	
Docētāja darbība	Svešvalodas apguves kopējo mērķu izskaidrošana, pamatojoties uz pētījuma rezultātiem, iepazīstināšana ar studiju procesa plānošanu, satura piedāvāšana dažādiem līmeņiem
Studentu darbība	Individuālo mērķu un uzdevumu izvirzīšana, lingvistiskā un informatīvi tematiskā satura izvēle
Rezultāti	Pieredzes bagātināšanās, pozitīvas attieksmes un intereses veidošanās, izvēloties sev piemērotu un interesantu saturu. Savstarpējo attiecību bagātināšanās, sadarbojoties un līdzdarbojoties plānošanā
Vērojumi	Studenti ir ieinteresēti grupas izpētes rezultātu apzināšanā, ar atbildību uztver mērķu un uzdevumu izvirzīšanu, grūtības rodas laika plānošanā, jo šādu darbu veic pirmo reizi. Satura atlase notiek individuāli, vēlāk grupās, atlasot nozīmīgākos tematus. Aktivitāti studenti izrāda individuālo tematu apzināšanā. Izvēloties materiālus, studenti pievērš lielāku uzmanību to saturam, nevis grūtību pakāpei
3. Variatīva metožu un tehniku izvēle	
Docētāja darbība	Metožu un tehniku izvēles ieteikumi
Studentu darbība	Variatīva metožu un tehniku izvēle un izmantošana
Rezultāti	Studentu darbības efektivitātes palielināšanās
Vērojumi	Studenti izvēlas darboties grupās, pāros, izmantot lomu spēles, profesionālo tekstu lasīšanu un prezentācijas, patstāvīgos darbus
4. Darbības realizēšana	
Docētāja darbība	Nodarbību plānošana, izmantojot iepriekšējo darbības posmu rezultātus
Studentu darbība	Pašregulēta un apzināta līdzdalība studiju procesā

Rezultāti	Svešvalodas apguves un mācīšanās pašpiederzes bagātināšanās Svešvalodas apguve lietošanas vajadzībām
Vērojumi	Studenti apzinīgi pilda patstāvīgos darbus, aktīvi un ieinteresēti piedalās nodarbībās
5. Pašnovērtēšana un vērtēšana	
Docētāja darbība	Rezultātu un uzdevumu salīdzināšana un analīze
Studentu darbība	Pašanalīze, līdzdalība kritēriju izstrādē, apgūto prasmju un zināšanu pašnovērtēšana.
Rezultāti	Pašanalīzes, vērtēšanas prasmes. Apmierinātība vai neapmierinātība ar paveikto
Vērojumi	Regulārs pašnovērtējums un citu vērtējums veicina apzinātu, atbildīgu un plānveidīgu studentu darbību studiju procesā, vēlēšanos mācīties.

Secinājumi Conclusions

3. Students ir darbības subjekts, kas pats, veidojoties darbībā un saskarsmē ar citiem cilvēkiem, nosaka šīs darbības un saskarsmes raksturu.
4. Svešvalodas studiju process organizējams, iesaistoties pašiem studentiem apzinātā svešvalodas studiju procesa plānošanā, organizēšanā un novērtēšanā.
5. Svešvalodas studijās tiek izmantoti dažādi pedagoģiskie modeļi, tomēr neviens modelis nav pilnīgs. Studijas ir pārāk apjomīgs process, lai to izsmeloši varētu izskaidrot ar viena didaktiskā modeļa palīdzību. Pedagogi integrē vairākus modeļus atkarībā no studiju kursa, temata, auditorijas u. c. Izpratne par mācīšanās un mācīšanas modeļiem veicina studiju darba pilnveidošanos.
 - Monoloģiskā runa studentiem ir attīstīta mazāk, tāpēc svešvalodas studijās svarīgi ievērot studentu svešvalodas apguves līmeņus un vajadzības, noteikt kopējos un individuālos mērķus un uzdevumus. Studenti, kuri nav apguvuši saziņas valodu, sastopas ar grūtībām monoloģiskās runas apgūvē.
 - Studenti jūtas drošāk prognozējamās, iepriekš sagatavotās situācijās. Valodas lietošana dažādās reālās dzīves situācijās vairumam studentu sagādā grūtības, tāpēc studiju procesā valodas mācīšanās organizējama vienībā ar lietošanu dažādās reālās dzīves situācijās.
 - Studentu svešvalodas mācīšanās pašpiederze ir ļoti atšķirīga. Izveidojusies pretruna starp studentu valodas mācīšanās pašpiederzi un svešvalodas lietošanas vajadzībām, kas risināma, veidojot svešvalodas saturu mijšakarībā ar studentu iepriekš iegūto pieredzi, ievērojot interaktivitātes mijšakarību satura un satura apguves organizācijas vienotībā.
 - Studentu pārdomas studiju kursa noslēgumā apstiprina studiju procesa organizēšanas maiņas nepieciešamību, lai radītu tādu studiju vidi, kas rosinātu valodas lietošanu individuālām profesionālām vajadzībām.

Summary

The article explores and analyzes the theoretical fundamentals and the philosophical, psychological and pedagogical theories of understanding teaching and learning. The research provides an explanation of integrated language acquisition, it reflects the historical development of language acquisition methodology, and it explores the student as a special subject of study work – an active person, performer of an activity. It was concluded that the process of foreign language acquisition is based on the attitude to the student as an active subject of this process. The process of language acquisition stimulates the students' ability to use the foreign language in various situations of life, which includes actions, through completion of which the students develop various language competences and professional competences and which contribute to the improvement of experience. In the process of foreign language acquisition the students develop a positive attitude to language acquisition, to the acquired profession, they develop new values and the personality of the student improves. Student learning is based on experience and the skill to gain new experience, to reflect upon it, to conceptualize it and to experiment with it, and studying can thus be viewed as a self-constructive process. The student acquires the language by interpreting new experience in the context of previous experience and by posing needs, by acting, by creating new motives, by emphasizing the ability to use the language in various life situations, by making a transition from the study process to the use of language in the everyday life.

Literatūra References

1. Čehlovs, M. (2008), Izglītības humanitārā modeļa sociālais pamats. I. Žogla (red.) *Pedagoģija un skolotāju izglītība* Rīga: Latvijas Universitāte, 15.–25. lpp.
2. Helds, J. (2006). Mācīšanās kā konstruktīvs un sistēmisks jēdziens. I. Maslo (red.) *No zināšanām uz kompetentu darbību*. Rīga: Latvijas Universitāte, 31.- 35. lpp.
3. Jarvis, P. (2004). *Adult Education and Lifelong Learning*. London: Routledge Falmer.
4. Maslo, E. (2006). *Mācīšanās spēju pilnveide*. Rīga: RaKa.
5. Montēns, de M. (1981). *Esejas*. Rīga: Zvaigzne.
6. Montēns, de M. (1982). *Esejas*. Rīga: Zvaigzne.
7. Ose, G. (2001). *Kā mācās pieaugušie*. Rīga: AS Poligrāfists.
8. Skinner, B. F. (1974) *About Behaviourism*. New York: Knopf.
9. Зимняя, И. (2002). *Педагогическая психология*. Москва: Логос.
10. Ясперс, К. (1991). *Смысл и назначение истории*. Москва: Издательство политической литературы.

Dīana Liepa

Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija
Imantas 7. Līnija 1, Rīga, Latvija
e-pasts diana.liepa@rpiva.lv
tel. +371 27111149

Ausma Špona

Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija
Imantas 7. Līnija 1, Rīga, Latvija
e-pasts ausma.spona@rpiva.lv